

ВИВЧЕННЯ СТАТУТІВ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПРАВОНАВЦІВ

В Україні юридична освіта користується незмінно високим попитом. Це зумовлено престижністю чи, навіть, елітарністю професії юриста. Водночас у більшості молоді, яка завершує навчання, відзначаємо розфокусування «професійного прицілу» патріотичної, духовної та мисленнєвої сфер. Проблеми професійної підготовки фахівців-правознавців в умовах реформування вищої освіти в Україні, що у своїй більшості привертають увагу, перш за все, пов'язані з якістю юридичної освіти.

Зміст освіти — один з критеріїв визначення її якості. На тлі питань щодо проблем організації та комерціалізації освіти залишається майже в стороні питання виховання патріотизму в майбутніх юристів, традицій вітчизняної культури. Відомо, що розвинене мислення є вагомим ознакою високої фахової культури правника. Тому постає проблема: «Що вивчати?»

Вища школа має формувати особистість високо духовного, гармонійно розвинутого фахівця-патріота. Саме тому, зазначає Р. Стефанчук, у наукових публікаціях учених України, Білорусії, РФ та інших держав порушується серйозне питання про критичність відбору та доцільність формування необхідних студенту знань із загальноосвітніх дисциплін у процесі читання спеціалізованих юридичних предметів (наприклад, загальні історичні знання можна поглиблювати через курси «історії держави та права» тощо), або через запровадження юридично спрямованих загальноосвітніх курсів (наприклад, «філософія права», «соціологія права», «етика права» тощо) [6].

Проблема якості освіти також безпосередньо пов'язана і з питаннями методик навчання: «Як навчати?». Актуальним науково-методичним завданням стає пошук нових ефективних форм і методів правничої освіти, зміна підходу до викладання юридичних дисциплін у бік формування навичок аналізу за сучасними підручниками, фактичними коментарями зібраного законодавства. І саме цей напрямок на сьогодні є найбільш актуальним в Україні. Викладачу фактично треба оволодівати методиками та засобами щодо практичного формування критичного мислення у підготовці майбутніх юридичних спеціалістів. Відтак, заслуговують на увагу механізми та новітні технології, які допомагають готувати висококваліфікованих і конкурентоспроможних правників.

І тому постає ще одна проблема «Хто навчає?». Сучасному педагогу вкрай необхідним є обмін досвідом з викладання власного предмета, участь у семінарах щодо проблем методик викладання тієї чи іншої юридичної дисципліни, педагогічна самоосвіта, саморефлексія та ін. [4].

Наростання процесів, що об'єднують у регіональних та світовому масштабах (глобалізація, євроінтеграція тощо) вимагає від юридичної освіти форму-

вання громадянина, який буде адекватно оцінювати своє місце у міжнародній, національній, локальній громадах. Зустріч і перемішування між собою різних світоглядів, політичних систем, релігійних та культурних утворень ставить питання — якою повинна бути сучасна людина, щоб не бути знівельованою особистістю і в той же час набувати нових рис, необхідних для підвищення її конкурентоспроможності у сучасному світі [2].

Тому найважливішим завданням студентів-правознавців є навчитись здатності ставити нові, повні змісту питання, виробляти різноманітні підкріплювальні аргументи, приймати незалежні продумані рішення. На думку вітчизняних учених А. Тягло та Т. Воропай [7, 6], наведене обґрунтування значущості критичного мислення як актуальної освітньої проблеми пояснюється фундаментальною трансформацією самого способу життя світового співтовариства на початку ХХІ століття.

Вітчизняні вчені, що досліджують зазначену проблему (К. Корсак, О. Неприцький та ін.), стверджують: «Усвідомлене ставлення людини до навколишнього життя, рівень усвідомлення його цінності, розуміння причин, наслідків і сутності того, що відбувається навколо, варто розглядати як критичність — індивідуальну особливість мисленнєвої діяльності людини. Одним із шляхів реалізації завдань реформування освіти є розвиток критичного мислення...» [2]. Незважаючи на актуальність та важливість досліджуваного поняття, варто зазначити, що критичне мислення крім цього «...явище багаторівневе та варіативне, бо в ньому відображаються морально-етичні настановлення, соціально-політичні риси, оцінний досвід, ціннісні орієнтири, знання людини, способи розумових і практичних дій [8].

Авторський проект, який здійснено в Одеській національній юридичній академії, передбачав видання текстів Статутів мовою оригіналу з їхнім перекладом на сучасну українську мову, але зі збереженням, де це можливо, граматичних форм і конструкцій староукраїнської ділової мови. До тексту Статуту староукраїнською мовою додаються привілеї, які передували Статутіві, поправки до Статуту, переклад їх на сучасну українську мову, історіографічний огляд, коментар, словник і бібліографія. Переклад Статуту Великого князівства Литовського 1566 року на українську мову здійснюється вперше [5].

Представників юридичної професії завжди вирізняло надзвичайно уважне ставлення до мови, слова, аналізу його вживання у юридичних текстах. У цьому контексті слід згадати імена таких видатних представників попередніх правничих шкіл, як С. Андреевський, К. Зеленецький, М. Карабчевський, А. Коні та ін., професійні здібності й доробки яких золотими літерами вкарбовані в історію вітчизняної юриспруденції та судової риторики. І серед них особливого значення набуває робота перекладачів Статутів Великого князівства Литовського на українську мову [5].

Вивчення Статутів студентами-правознавцями нині набуває нового змісту. Розглядаючи право, що діяло на українських землях, студенти вчать враховувати передусім рівень суспільно-політичного розвитку цих територій, особливості та своєрідність становища самої України. Дослідження органічного

зв'язку між правовим і державним розвитком надає можливість виявити основні закономірності правового розвитку, розкрити суть права, що діяло на українських землях, розглянути його найважливіші форми та інститути.

Сьогодні вивчення Статутів має бути максимально спрямоване на майбутні фахові потреби правника, формувати такий високий рівень мислення, мовної культури, фахової ерудиції, професійної компетенції, який дозволить підтримувати високий професіоналізм у будь-якій юридичній сфері на рівні зростаючих вимог суспільства, професійної корпорації, споживачів професійних правничих послуг. Адже у нинішні та найближчі часи наші правники діятимуть в умовах значної конкуренції та серйозного професійного ризику і припущені професійні помилки можуть призвести до втрати високого професійного іміджу або ж навіть і роботи.

Більшість людей розуміють, що потрібно тренувати тіло для того, щоб підтримувати його у формі. Але далеко не всі розуміють, що мислення також вимагає зусиль і тренування. На жаль, навколо безліч прикладів ледачого, недбалого мислення, занадто залежного від емоцій, від психологічного захисту, а також прикладів бездумності взагалі [3].

Відомий в Україні вчитель, лідер громадської організації Н. Вукіна в науково-методичному посібнику «Критичне мислення: як цьому навчати» виокремлює такі причини, чому необхідно розвивати навички критичного мислення нам, українцям:

– по-перше, ми створюємо громадянське суспільство, тобто громадські організації, здатні вирішувати проблеми, які не можуть (або не хочуть) вирішити державні органи. Але громадська організація складається зі громадян, особистостей, наділених громадянськими компетенціями, що нерозривно пов'язані з критичним мисленням;

– по-друге, відсутність демократичних традицій у нашому суспільстві. Тоталітарному режиму не потрібні мислячі громадяни. У нас ніколи не розвивали критичне мислення, а ті, хто мав його від природи і використовував, були під тиском цього режиму. Так звана «традиційна» педагогіка, точніше сказати авторитарна, мала на меті виховувати слухняного громадянина, а не мислячого. Для нашого стереотипного мислення часто і сьогодні термін «критичне» означає «критикувати» (тобто говорити, що погано), а не мислити;

– по-третє, і сьогодні ті, хто навчається, часто розглядаються як «вмістилища пам'яті». Проте для розвинених країн основним завданням освіти є те, щоб після одержання диплому про освіту випускники стали повноправними людьми, готовими до усіх труднощів життя, щоб вони не лише вижили а й були успішними [1].

Провідна українська вчена, що займається впровадженням технологій розвитку критичного мислення, О. Пошетун у даному аспекті стверджує таке: «Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним. Отже першочерговим завданням є розвиток тих умінь і навичок мислення, що дають змогу адекватно оцінювати нові обставини й формувати стратегію подолання проблем, які можуть виникнути. Таким чином, розвиток критичного мислення стає найактуальнішим за часів інтенсивних соціальних змін, коли неможливо

діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного вирішення проблем, значна частина яких не передбачувана. У цьому сенсі життєва необхідність критичного мислення для вітчизняної освітньої системи очевидна» [1, 7].

Ми вважаємо, що формування критичного мислення у майбутніх правознавців необхідно здійснювати на ґрунті вивчення історичного унікального явища, яким є «пам'ятка культури і цивілізації» — Статути Великого князівства Литовського. При цьому, погоджуючись з вітчизняними науковцями [2], така діяльність повинна одночасно передбачати: по-перше, забезпечення формування особистісно-професійних цінностей правників; по-друге, не допущення знецінення накопичених історичними науками знань, традицій вітчизняної культури, їх відкидання й відмови від подальшого використання.

На нашу думку, сформоване критичне мислення — найістотніша складова загальної професійної компетентності, першооснова фахової ерудиції та культури правознавця.

Важливим аспектом формування критичного мислення у майбутніх правознавців виступає підготовленість педагогічних кадрів до застосування сучасних технологій навчання. Вивчення і аналіз праць науковців (І. Зязюн, Н. Нічкало, О. Савченко та ін.) засвідчили, що затребувані такі педагоги, які спроможні педагогічно доцільно обирати відповідні засоби, методи, технології навчання. Адже формування критичного мислення — це комплексний процес, який вміщує взаємозв'язок між вузькофаховими напрямками підготовки та професіоналізмом педагогічних кадрів взагалі.

Вкрай важливо, щоб розуміння значущості вивчення Статутів та на цьому ґрунті формування критичного мислення й навичок обережного і найпильнішого ставлення до мовного вираження правових норм прищеплювалися зі студентських років. Підготовка студентів у цьому напрямі повинна забезпечуватися комплексом різних видів навчальної, навчально-методичної та науково-дослідної роботи: від розроблення нових ефективних методик до найрізноманітніших форм і методів їх реалізації.

Таким чином, вивчення Статутів Великого князівства Литовського в аспектах історії, сучасного стану і перспектив розвитку права і держави, гуманітарно-правової освіти і культури, формування критичного мислення юристів та використання історико-правового досвіду українського, білоруського, польського й російського народів у розвитку держави і права, підготовці майбутніх правознавців не можливо переоцінити.

У такому сенсі вивчення Статутів Великого князівства Литовського є актуальним, до того ж покликаним до життя реальними потребами юридичної освіти й практики.

Література

1. Вукіпа П. В. Критичне мислення : як цьому навчатися : наук.-метод. посіб. / П. В. Вукіпа, П. П. Деметрієвська, І. М. Суцєнко ; за наук. ред. О. І. Пометуп. — Х. : СПДФО Тимофєєв М. П., 2007. — 190 с.
2. Києнко-Романюк Л. Формування навичок критичного мислення [Електронний ресурс] /

- Л. Киенко-Романюк, О. Пеприцький, К. Корсак. — Режим доступу : http://democracy.kiev.ua/publications/collections/conference_2005/section_20/Neprytsky,Kuuyenko-omanuyuk,Korsak.doc.
3. Нозль-Цигульская Т. Ф. О критическом мышлении [Электронный ресурс] / Т. Ф. Нозль-Цигульская // Самиздат : журнал. — 2007. — Режим доступу : http://www.zhurnal.lib.ru/c/cigulxskaja_t_f/criticalthink.shtml.
 4. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / Алла Семенова. — О. : Юрид. л-ра, 2009. — 504 с.
 5. Статути Великого князівства Литовського. В 3 т. Т. 2 Статут Великого князівства Литовського 1566 року / [Музиченко П., Крумаленко М., Ківалов С. та ін.]. — О. : Юрид. л-ра, 2003. — 560 с.
 6. Стефанчук Р. Три проблеми університетської підготовки юриста : від закопознавців («крос-вордистів») до правознавців [Електронний ресурс] / Руслан Стефанчук // Юридична газета. — 2007. — № 46 (129). — Режим доступу : <http://www.yur-gazeta.com/article/1372/>.
 7. Тягло А. В. Критическое мышление : проблема мирового образования XXI века / А. В. Тягло, Т. С. Воропай. — Х. : Уп-т внутр. дел, 1999. — 285 с.
 8. Шеремета М. Як формувати критичне мислення на уроках історії? / М. Шеремета // Управління освітою. — 2003. — Т. 6, № 4. — С. 133–136.

Анотація

Семенова А. В. Вивчення Статутів Великого князівства Литовського у процесі професійної підготовки як засіб формування критичного мислення у майбутніх правознавців. — Стаття.

У статті здійснено аналіз проблем професійної підготовки фахівців-правознавців в умовах реформування вищої освіти в Україні. Розкрито значущість вивчення Статутів Великого князівства Литовського у процесі професійної підготовки як засобу формування критичного мислення у майбутніх правознавців.

Ключові слова: проблеми професійної підготовки, юридична освіта, критичне мислення.

Summary

Seменова A. V. Study of Statuts of Grand Duchy of Lithuania in the process of professional preparation as a mean of forming of critical thought for future jurists. — Article.

In the article carried out analysis of problems of professional preparation of specialists-legists in the conditions of reformation of higher education in Ukraine. Meaningfulness of study of Statuts of Grand Duchy of Lithuania in the process of professional preparation as mean of forming of critical thought for future jurists.

Keywords: problems of professional preparation, legal education, critical thought.

УДК 340.15(474.5):811.161.2

Л. М. Писаренко

СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ ПЕРІОДУ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО

Становлення правової системи нерозривно пов'язане з історією мови, тому що право та мова настільки поєднані між собою, що кожний з елементів не може існувати автономно, треба тільки уміло поєднати форму та зміст. Інтеграція лінгвістики і юриспруденції є явищем природним, але тільки недавно в Україні активізувалися дослідження мови права, представлені доробком Н. В. Артикуці, Ю. Є. Зайцева, Г. С. Онуфрієнко, М. В. Мамич, П. П. Музиченка, Ю. Ф. Прадіда, Л. О. Симоненко.

© Л. М. Писаренко, 2009